

ГОРДИНСЬКИЙ Святослав (псевд. і крипт.: Юрій Буревій, Іван Палиця, С. Г., с. г., Гор., С. Горд.; 30. 12. 1906, м. Коломия, нині Івано-Фр. обл. — 18. 05. 1993, м. Верона, похов. у Бавнд Бруці, шт. Нью-Джерсі, США) — поет, перекладач, літературний критик, художник, мистецтвознавець. Син [Ярослава](#), брат [Богдана-Зиновія](#), [Володимира-Євгена](#) Гординських, [Д. Гординської-Каранович](#), чоловік [М. Гординської-Чапельської](#). Дійсний член НТШ (1952). У дитинстві, втративши слух, екстерном здобув середню освіту в Укр. академ. гімназії у Львові (1924). Навч. у мист. школі [О. Новаківського](#), яка була відділом Львів. (таєм.) укр. університету, продовжив освіту в АМ у Берліні (1928) та Модер. академії Ф. Леже в Парижі (від 1929). 1931 повернувся до Львова і став одним з ініціаторів створення [Асоціації незалежних українських мистців](#), був ред. ж. «Мистецтво» та співред. літ.-мист. двотижневика «Назустріч». У 1939 перед вступом у Львів рад. військ переїхав до Кракова, де працював літ.-мист. ред. «Українського видавництва». Після 2-ї світової війни перебував у таборах для переміщених осіб у Мюнхені, згодом (1949) переселився до США (м. Верона). Автор поет. зб. «Барви і лінії» (1933), «Буруни» (1936), «Слова на каменях» (1937), «Вітер над полями» (1938), «Легенди гір», «Сім літ» (обидві — 1939; усі — Львів), «Сурми днів», «Перший вал» (обидві — 1941), «Вибрані поезії» (1944; усі — Краків), «Вогнем і смерчем» (1947), «Поезії» (1989; обидві — Мюнхен), «І перемови барв, і динамічність ліній» (Л., 1990) та ін. Ранні поезії Г. позначені, з одного боку, впливом модерніст. течій, зокрема франц. «парнасізму», а з ін. — укр. неокласики та неоромантизму, причому зі зміцненням другої тенденції. Романтизм почав повернуло поезію Г. обличчям до сучасності. Так, у «римських елегіях» зб. «Слова на

каменях» автор не просто споглядає пам'ятки старовини, а прагне видобути з них уроки «державної науки», «плекає в серці мармур свого Риму». Рим постає тут, як і в поезії Є. Маланюка, втіленням державотворчих засад. Вірші воєн. та повоєн. років сповнені апокаліпт. настроїв і водночас антич. рівноваги, що дихає вічністю. У творчому доробку Г. важливе місце посідають поет. переклади. Представлені різні епохи і стилі: античність, класицизм, романтизм, модернізм (Горацій, Овідій, Мікеланджело, Ф. Війон, В. Шекспір, А. Шеньє, Дж. Байрон, Й. Гете, К. Рилєєв, Ш. Бодлер, П. Верлен, Е. По, Р.-М. Рільке та ін.). Перекладацька практика поєднана з дослідницькою, що особливо виявляється у перекладі «Слова о полку Ігоревім» (Л., 1936; Філадельфія, 1950), в якому Г. запропонував власне тлумачення деяких темних місць («зелена паполома», «синє вино» та ін.), підкріплене відомостями з різних галузей знань. У перекладі творів франц. поета 15 ст. Ф. Війона важливо було знайти укр. еквіваленти злодійських жаргонізмів, натяків, підтекстів, що в багатьох випадках інтерпретаторові вдалося («Ф. Війон. Твори», Нью-Йорк, 1971). У 1961 в Нью-Йорку Г. видав антологію перекладів «Поети Заходу», 1977 у Києві — поезії і переклади «Колір і ритм». Літературознав. доробок Г. охоплює проблеми давньої («Слово о полку Ігоревім»), нової та новіт. літ.-р. Жодна помітна подія літ. життя як міжвоєн. періоду в Галичині, так і повоєнного в еміграції не пройшла повз його увагу. Проблематика досліджень — динаміка літ. процесу 20 ст., взаємодія стильових течій, організація поет. мовлення («Український вірш», Мюнхен, 1947), риси індивід. стилю; у полі зору — творчість Миколи Хвильового, Є. Маланюка, Т. Осьмачки, Б. Лепкого, М. Зерова, Б.-І. Антонича, В. Лесича та ін. 2004 у Львові вийшла книга Г. «На переломі епох: Літературознавчі статті, огляди, есеї, рецензії, спогади, листи» (упорядник та автор передмови «Міст над глибинами часу» — Р. Лубківський). Плідною була діяльність Г. у царині мист. творчості. Він визнаний художник-монументаліст, іконограф та книжк. графік. Учасник виставок укр. графіки у Варшаві (1932), Берліні (1933), Римі (1938); груп. виставок укр. митців — у США і Канаді. Малював пейзажі («Ранок», «Гірський пейзаж», «Над Дніпром»), побут. сцени та нар. одяг («Стара гуцулка», «Козак Мамай», «Гуцульське весілля», «Сільська дівчина»), плакати; розписав багато храмів у Європі та Америці. Дослідження Г. «Микола Глущенко» (Л., 1934), «Тарас Шевченко — маляр» (Краків, 1942), «Павло Ковжун. 1896–1939» (Краків; Л., 1943), «Introduction to Archipenko: Fifty Creative Years, 1908–1959» («Вступ до Архипенка: П'ятдесят творчих років, 1908–1959», Нью-Йорк, 1960),

«Українська ікона 12–18 ст.» (Філадельфія, 1973 — укр. та англ. мовами; нім. переклад — Мюнхен; Грац, 1981) стали поміт. внеском в укр. мистецтвознавство, зокрема в дослідження тих явищ, які були заборонені комуніст. режимом. Монографія про укр. ікону стимулювала дослідж. укр. сакрал. мистецтва в рад. Україні. Авторитет Г. сприяв утвердженню у світ. мистецтвознавстві «українськості» ікони періоду Київ. Русі, твореної на укр. етніч. теренах. Особливої уваги заслуговує мистецтвознавча діяльність Г.

Як мистецтвознавець Г. понад 50 р. відігравав одну з провід. ролей в укр. мист. процесах, надаючи їм організац., естет. та ідей. спрямованості. Перебуваючи з весни 1929 у Парижі, він встановив контакти з укр. митцями, які прибули до міста раніше, ознайомився з їхніми творами. Статтею «Українські малярі в Парижі» («Нові шляхи», 1929, № 7) Г. уперше задекларував свій талант критика і мистецтвознавця, привернув увагу громадськості новою гранню свого таланту. Повернувшись з Парижа у Львів, багато зусиль докладав для налагодження видавн. діяльності Асоц. незалеж. укр. мистців. У виданій 1932 на високому поліграф. рівні кн. «Екслібріс» Г. вмістив ст. «За новий екслібріс», де чітко з'ясував підвалини, на яких будується нове графічне мистецтво, а у редактованому ним ж. «Мистецтво» (1932, № 1) під псевдонімами Парижанин і С. Бойко надрукував рецензії на кн. «Deux ans à Constantinople» («Два роки в Константинополі», Париж, 1930) О. Грищенка та «Нові течії в малярстві» (Х., 1931) Р. Кутепіва. У цьому ж журналі (1935, № 1) надрукував аналіт. статтю про творчість італ. митця М. Тоцці, з яким він познайомився у Парижі. Нагромаджені Г. спостереження над процесами розвитку зх.-європ. мистецтва в цілому і творчістю укр. митців зокрема опубліковано згодом як монограф. нариси («Микола Глущенко», Л., 1934; «Крук-Павлось-Мухин — три українські різьбарі», Мюнхен, 1947; «Петро Андрусів», Нью-Йорк; Рим, 1981), а також численні мист. розвідки, огляди, портрети, вступ. статті до каталогів. У ґрунтов. монограф. дослідж. «Павло Ковжун. 1896–1939» (Краків; Л., 1943) автор відкрив чимало невідомих сторінок з життєвого й творчого шляху видат. митця, дав характеристику його багатогран. діяльності. Від 40-х рр. більшість каталогів збірних і персон. виставок виходили з передмовами Г. У вступ. частині до «Каталогу Альманаху III виставки Спілки праці українських образотворчих мистців 1942 року» (Л., 1943) він ґрунтовно дослідив шляхи розвитку укр. мистецтва, дав характеристику видат. мист. постатей, гуртків і об'єднань — не тільки на рідних землях, а й за кордоном. Ця праця засвідчила високий рівень мистецтвознав. думки автора. Прибувши до США, Г. разом з ін. митцями організував *Об'єднання мистців українців в Америці*, яке розгорнуло велику виставк. діяльність. Серед рецензій, огляд. статей дослідника цього періоду особл. місце займає публікація «Люди, ідеї, твори: 50 років

українського образотворчого мистецтва» (зб. «Слово», Нью-Йорк, 1968, № 3), в якій початок новіт. укр. образотворчого мистецтва Г. виводить з часу заснування у грудні 1917 Київ. АМ. Роздуми Г. про складні шляхи розвитку укр. рад. мистецтва базувалися на доклад. ознайомленні з працями, статтями і доповідями М. Скрипника, І. Врони, А. Хвилі та ін. парт. і держ. діячів. Підневільному станові укр. мистецтва в умовах тоталітаризму Г. протиставляє мистецтво діаспори, що дало низку видатних постатей у різних ділянках мист. творчості («Мистецтво еміґрації і мистецтво в Україні» // «Свобода», 1961, 18, 21 лют.). Упродовж всього життя він спростовував хибні твердження зарубіж. дослідників про давню укр. культуру як невід'ємну складову російської, погляд на мистецтво Київ. Русі крізь «російські окуляри», зарахування до рос. мистецтва всього, що знаходилося під рос. домінацією. В англ. мов. ст. «Про одну історію російського мистецтва», надрукованій у нью-йорк. «The Ukrainian Quarterly» (1969, № 3), Г. дав чітке роз'яснення, у чому полягає відмінність давньої укр. і рос. культур. традицій. Того ж року у Римі надрукована його монографія «Українські церкви у Польщі, їх історія, архітектура і доля». А своїм капітал. дослідж. «Українська ікона 12–18 ст.», надрукованим трьома мовами (укр., англ. та нім.), Г. відкрив світові високий рівень давнього укр. мистецтва, твореного на укр. етніч. землях, спонукав комуніст. владу в Україні зняти заборону на видання аналог. досліджень, які не вдовзі вийшли у світ. Серед мистецтвознав. заслуг Г. — вивчення творчості **О. Архипенка**, зокрема й у контексті світ. мистецтва. У монографії «Introduction to Archipenko: Fifty Creative Years, 1908–1959» («Вступ до Архипенка: П'ятдесят творчих років, 1908–1959», Нью-Йорк, 1960) він відкрив громадськості світу глибокий зв'язок скульптора з прадавньою культурою рідної йому укр. землі. Саме завдяки Г. в історію світ. мистецтва вкарбоване ім'я О. Архипенка як геніального українця. Не догматизуючи канонізов. естет. норм, дослідник обстоював думку, що мистецтво народу багатогранніше за будь-який окремий мист. напрям, стиль, що кожна творча індивідуальність має право обирати власну дорогу в мистецтві, реалізувати свій творчий потенціал в тій манері, яка їй найближча, без огляду на панівні модні течії та напрями. У вступ. статті до альбому «Віктор Цимбал. Маляр і графік» (Нью-Йорк, 1972) Г. визначив його місце в укр. мистецтві, охарактеризував особливості творчості. Також високо оцінив талант **О. Грищенка**, який у творчій манері еволюціонував від кубізму до експресіонізму. У полеміці з Ю. Солов'єм, що велася на сторінках ж. «Сучасність», послідовно обстоював позицію, що укр. мистецтво повинно бути і модерне, і національне — кредо всього життя Г.-митця і критика. Він став на захист укр. мистецтва, заснованого на традиціях укр. іконопису. Чимало уваги присвятив викриттю застій. явищ в укр. рад. мистецтві («До проблеми соцреалізму в мистецтві України» // «Свобода»,

1963, 22, 23, 26 берез.). Критику і осуд Г. викликала низькопробна, масова культура, що заповонила США та активно поширювалася в Європі. У публікаціях («Бездоріжжя нового американського мистецтва» // «Київ», Філадельфія, 1955, № 3; «29 бієнале у Венеції» // «Укр. літ. газета, Мюнхен, 1958, ч. 11) він наголошував, що під маскою модер. мистецтва часто ховається бездарне ремісництво, мазанина, які є загрозою для культури, духовності. Г. вважав, що абстрактне мистецтво таке ж вихолощене, як матем. формула чи алгебричне рівняння, в яких годі шукати індивід. почуття та ідеї. На 29-му бієнале у Венеції його вразили холодні тех. конструкції у малярстві й скульптурі, що підмінили собою дух ладу, вдумливу композиц. побудову, вибагливість зіставлення форм та кольору. У час нівеляції нац. культур під тиском глобалізму полемічні думки Г. зберегли свою актуальність. Автор численних статей в ЕУ, заміток, рецензій, істор. оглядів у г. «Свобода», ж. «Сучасність» та ін. період. і неперіод. виданнях. 2005 у Києві вийшла книга спогадів, портретів, нарисів Г. «В обороні культури» з передмовою Б. Гориня («З думою про модерне українське мистецтво»). 2006 в Україні на держ. рівні відбулося святкування 100-річчя з дня народження Г., зокрема у грудні в Нац. музеї у Львові проведено виставку «Грані творчості: рання графіка,

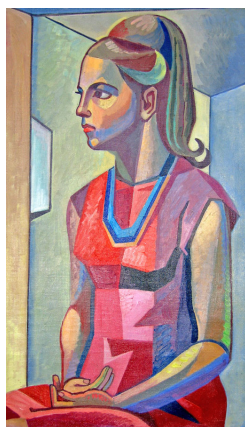
літературно-критичний спадок», присвяч. цій події.

Рекомендована література

1. Рудницький М. Маємо нового поета // Діло. 1933, 16 груд.;
2. Державин В. Войовничий неокласицизм Святослава Гординського // Укр. трибуна. Мюнхен, 1947, 26 жовт.;
3. Бойчук Б., Рубчак Б. Святослав Гординський // Координати. Антологія сучас. укр. поезії на Заході. Т. 1. Нью-Йорк, 1969;
4. Мушинка М. Титан української науки і культури // Дукля. 1993. № 5;
5. «Навала форм, і почувань, і слів...» // Ільницький М. У фокусі віддзеркалень. Л., 2005;
6. Слабошпицький М. Львівський маестро Святослав Гординський // Київ. 2005. № 7-8;
7. Святослав Гординський // «Вітчизна». 2006. № 3-4.
8. Певний Б. Речник українського мистецтва // Сучасність. 1987. № 2;
9. Торжецька М. Святослав Гординський: Українець ренесансу // Терем. 1990. № 10.

М. М. Ільницький, Б. М. Горинь

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Гординський Святослав / М. М. Ільницький, Б. М. Горинь // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-31144>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).